

K 150. VÝROČIU NARODENIA MATÚŠA JANKOLU

MGR. PETER CABADAJ

 petercabadaj5@gmail.com

The wide-ranging talents of Matúš Jankola as an organiser, publisher, writer, journalist, editor and sponsor played a key role in the history of Slovak life in America. Besides a large sum of money, he bequeathed to his compatriots a well-endowed library and archive. He is ranked amongst the strongest personalities in the national, religious, cultural, educational and literary history of American Slovaks in the late nineteenth and early twentieth centuries. As a dedicated Roman Catholic priest, organiser of spiritual and national-cultural life, journalist, editor, commentator and religious writer, he earned a place in the rich history of the expatriate movement in the USA as one of its key members.

Keywords: Matúš Jankola; Slovaks in exile; Roman Catholic priests; writers

Radíme ho medzi výrazné osobnosti národných, cirkevných, kultúrnych, osvetových a literárnych dejín amerických Slovákov z konca 19. a začiatku 20. storočia. Ako zanietený rímskokatolícky kňaz, organizátor duchovného a národno-kultúrneho života, novinár, redaktor, publicista a náboženský spisovateľ sa za relatívne krátky časový interval trvale zapísal do bohatej histórie krajanského hnutia ako jeden z jeho kľúčových reprezentantov.

VYRASTAL V BIEDE

Prvýkrát uvidel svet 2. júla 1872 v Starom Budíne, kde jeho rodičia – Matúš Jankola starší a Ružena, rodená Medvecká – prišli, ako desaťtisíce iných nemajetných ľudí zo všetkých kútov Slovenska, za prácou a väčšou skyvou chleba. Obaja pochádzali z hornooravského mestečka Trstená. Hlad a bieda ich z chudobného kraja vyhánali na sezónne práce na Dolnú zem, hlavne do okolia Pešťbudína, až sa napokon v roku 1870 manželia Jankolovci presťahovali z Trstenej do Budína. Matúš pracoval ako robotník v dunajskom prístave, kým Ružena bola slúžkou až do chvíle, keď sa im narodil druhorodený syn Matúš mladší (prvý syn Alojz zomrel ako nemluvňa v roku 1871). Nakoniec musela zostať v domácnosti, lebo do rodiny Jankolovcov postupne pribudlo ďalších desať ratolestí – päť synov a päť dcér (z nich Ján, Jozef, Helena a Imrich zomreli v detskom veku), šiesti sa dožili dospelosti (Matúš, František, Juliana, Štefan, Mária, Alojzia).

Počas rokov 1878 – 1882 chodil malý Matúš do ľudovej školy v Budapešti. Neskôr ho otcov brat odviezol do Trstenej, kde so strýkovou pomocou absolvoval nižšie gymnaziálne triedy, avšak vyššie už na gymnáziu v Bardejove. V priebehu gymnaziálnych štúdií (1886) mu zomrel otec a početná rodina ostala bez finančných zdrojov. Vtedy sa Matúša Jankolu ujal mamin brat františkán Imrich Medvecký. Vďaka nemu od roku 1890 študoval bohoslovie na reholných učilištiach františkánov v Beckove, Hlohovci a Kremnici.

ODCHOD DO ZÁMORIA

Keďže existenčná situácia jankolovskej rodiny bola stále krajne nepriaznivá, rozhodol sa Matúš za vidinou lepšieho života vysťahovať do USA. Spolu s ním

do zaslúbenej krajiny putovali i jeho mladší bratia František a Štefan a sestra Juliana. Ich loď po prekonaní Atlantiku zakotvila 19. decembra 1893 v prístave Baltimore (štát Maryland), kde Matúš Jankola pokračoval v teologických štúdiách v Seminári Panny Márie. Štúdium ale musel v dôsledku choroby prerušiť. Dokončil ho v roku 1894 v Seminári sv. Bonaventúru v Allegheny (štát New York). Všetky predmety sa tam vyučovali len v latinčine, čo mladému učenlivému klerikovi nerobilo žiadne problémy, lebo ju perfektne ovládal. Keďže vekovo ešte nezodpovedal vysviacke, začas našiel azyl u farára Františka Vlossáka v Mahanoy City v Pensylvánii.

Dňa 13. januára 1895 ho za rímskokatolíckeho kňaza vysvätil v pensylvánskom meste Scranton miestny biskup William O' Hara, ktorý vzápätí Matúša Jankolu prijal do svojej diecézy. Mladého dušpastiera ustanovil za farára v slovenskej osade sv. Jána Krstiteľa v Pittstone. Neskôr, od roku 1902, účinkoval Jankola v osade sv. Jozefa v Hazletone, v roku 1907 prešiel z pensylvánskej do hartfordskej diecézy. Energeticky tam pomáhal vybudovať novú slovenskú osadu sv. Cyrila a Metoda v Bridgeporte (štát Connecticut), kde ho na Veľkonočnú nedeľu 23. apríla 1916 – počas homílie v kostole – ranila mŕtvica. Ochrnul na pravú časť tela, pričom jeho zdravotný stav sa výraznejšie nezlepšoval. Skôr naopak. Na večnosť odišiel 5. mája 1916.

Posledná rozlúčka s Matúšom Jankolom sa v Bridgeporte konala za účasti asi stovky rímskokatolíckych kňazov, z toho 28 slovenských, na čele s vplyvným hartfordským biskupom Johnom J. Nilanom. Telesné ostatky zosnulého previezli po pohrebných ceremóniách do mesta Danville, kde ho pochovali.

TANDEM FURDEK & JANKOLA

Empatický, mimoriadne obetavý a agilný kňaz Matúš Jankola vykonal za 21 rokov pastoračnej činnosti množstvo záslužnej roboty. Vybudoval vo svojich farnostiach kostoly a cirkevné komplexy so školami a halami, čím vzniklo priaznivé zázemie pre rozvíjanie náboženskej, osvetovej a kultúrnej práce. Kresťanskú vieru, duchovné zásady a hodnotovú orientáciu slovenských osadníkov pestoval v katolíckych združeníach Apoštolát modlitby, Spolok Najsvätejšieho mena Ježiš a Spolok sv. Ruženca. Horlivo organizoval spevokoly, divadelné krúžky, večerné a nedeľné školy pre mládež i dospelých.

Popri kňazskej misii a bohatých regionálnych aktivitách oduševnený Matúš Jankola významne prenikol aj do širokospektrálneho krajanského hnutia. Stal sa najbližším spolupracovníkom vplyvného krajana z Trstenej Štefana Furdeka, ktorý bol už od roku 1883 farárom v Clevelande. Angažovali sa ako vedúci funkcionári Spolku katolíckych kňazov a Spolku sv. Antona, v roku 1903 pri nich zriadili fond nazvaný Pokladnica sv. Antona, s cieľom podporovať chudobnú slovenskú mládež na štúdiách v Amerike. Funkcionársky Matúš Jankola aktívne účinkoval aj v Prvej katolíckej slovenskej jednote, v rokoch 1900 – 1901 bol dokonca jej predsedom, od roku 1908 hlavným duchovným. Súčasne ako dlhoročný redaktor formoval časopis a kalendár *Jednota*.

Bezpochyby za najdôležitejší cirkevný skutok Matúša Jankolu možno pokladať založenie vôbec prvej slovenskej rehole v USA – Kongregácie sestier sv. Cyrila a Metoda. Rehoľa vznikla na základe jeho listu adresovaného pápežovi Piovi X., ktorý žiadosť v roku 1909 vyhovel. Činorodý húževnatý kňaz s oravskými koreňmi sa takto zaslúžil o konštituovanie významnej slovenskej mníšskej rehole v Amerike, ktorá uskutočnila zásluhou tisícok reholných sestier množstvo obetavej záslužnej práce najmä v oblasti katolíckeho školstva.

ANGAŽOVANOSŤ V PROSPECH SLOVENSKA

Vlastenecky založený Matúš Jankola nezabúdala ani na Slovensko, ktoré viackrát navštívil (v rokoch 1901, 1905, 1909 a 1912). Nestretal sa však iba s rodinou – matkou, sestrami Máriou a Alojziou a ďalšími príbuznými, ktorí žili v Skalici a Bratislave –, ale tiež s predstaviteľmi slovenských katolíkov. Už v roku 1901 viedol spolu s Františkom Richardom Osvaldom delegáciu, ktorá na audiencii v Ríme informovala pápeža Leva XIII. o národnostnom útlaku Slovákov v Uhorsku a silnej maďarizácii (výrazne zasiahla i katolícku cirkev). Takto sa od náboženských aktivít dostal rodolub Jankola aj k politickej činnosti. Ešte predtým (1899) so Štefanom Furdekom zriadili Národný výbor a Národný fond pre potreby politických, kultúrnych a sociálnych záležitostí Slovákov v Uhorsku. Hneď po návrate z druhej návštevy starej vlasti kardinálne prispel v roku 1905 k vzniku Ústredného

slovenského národného výboru – s cieľom morálnej a hlavne finančnej podpory Slovákov žijúcich v Uhorsku.

Ako rešpektovaná autorita krajanského hnutia patrilo Matúš Jankola medzi autorov a signatárov Memoranda Slovenskej ligy v Amerike (1914), ktoré z politického hľadiska požadovalo autonómny status Slovenska v rámci Rakúsko-Uhorska. Onedlho, po vypuknutí Veľkej vojny, sa priklonil k reprezentantom prvého česko-slovenského zahraničného odboja a myšlienke konštituovania česko-slovenského štátu ako federácie dvoch rovnoprávných národov so zahraničnopolitickou orientáciou na Rusko.

NAJVÄČŠÍ ZBIERKOVÝ FOND

Spomenúť treba i Jankolovu literárnu činnosť, ktorá bola bezprostredne spätá s jeho kňazským a cirkevným účinkovaním. Napísal viacero samostatne vydaných náboženských titulov, príručiek i modlitbových knižiek (*Idte k sv. Antonovi!* Pittsburgh 1904; *Život sv. Filipa z Neri*. Cleveland 1906; *Arcibratstvo sv. Ruženca Preblahoslavenej Panny Márie...* New York 1910; *Rukoväť Spolku Najsvätejšieho mena Ježiš*. New York 1916; *Malé hodiny k úcte Nepoškvrneného počatia Panny Márie*. Wilkes Barre b. r.). V krajan-ských novinách, časopisoch a kalendároch – zvlášť v *Jednotách*, ktoré aj redigoval – uverejnil desiatky nábožensky motivovaných článkov a úvah, venoval sa tiež otázkam súvisiacim s národným hnutím a povedomím. Hlavne mládeži adresoval svoje divadelné hry a scénické výstupy (*Gašparko ako fotografista*, 1911; *Lekár*, 1916 a i.).

Napriek nedlhej pozemskej životnej púti (zomrel ako 44-ročný) vykonal Matúš Jankola fascinujúci kus poctivej národno-cirkevnej práce medzi Slovákami v Amerike. Zástož tohto šľachetného kňaza v dejinách krajanského hnutia ešte znásobuje fakt, že mu v testamente odkázal na tie časy horibilnú sumu 130 tisíc amerických dolárov i vzácnu osobnú bibliotéku. Takzvanú Jankolovu knižnicu a archív v meste Dannville (štát Pensylvánia) sprístupnili roku 1940 a skatalogizovali o dvadsaťosem rokov neskôr (1968). Išlo o najväčší zbierkový fond dokumentárneho materiálu slovacík v zahraničí, ktorý bol vďaka finančnej podpore krajan-ských organizácií permanentne dopĺňaný.

ZOZNAM POUŽITÝCH ZDROJOV

- HRUŠOVSKÝ, František. 1955. *Slovenské rehole v Amerike*. Cleveland (OH, USA) : Slovenský ústav pri Opátstve sv. Andreja-Svorada 1955. s. 169 – 172.
- PARENÍČKA, Pavol – ZÁŇ, Adam. 2011. *Rodom a srdcom z Oravy: Oravci v slovenskej kultúre, literatúre a vede*. Dolný Kubín : Oravské kultúrne stredisko, s. 84 – 85.
- PAUČO, Jozef. 1959. *Matúš Jankola: Kňaz a národovec*. Danville (PA, USA) : Rád Sestier sv. Cyrila a Metoda. 173 s.
- TVRDOŇ, Emil. 1989. Prvý príspevok o slovenčine amerických Slovákov z roku 1900 u nás. In *Slovenská reč*, roč. 54, č. 1, s. 19 – 21.